

hensyn til problemer, processer og udførelse (»performance«). Af disse bidrag bør især fremhæves Steve Smith's gennemgang af »bureaucratic politics approaches« som en nyttig sammenfatning af den debat, som Graham Allison's meget bemærkede *Essence of Decision* (1971) gav anledning til, og Clarke's og Smith's artikel om værdien af at analysere »implementation«-problemer, en analyseform som først gennem de senere år har tiltrukket mange forskere, selv om især »bureaucratic politics« ligner den. – Alt i alt leveres udmærkede og anvendelige oversigter over forskellige tilgange til studiet af udenrigspolitik.

Men når man har læst de forskellige afsnit i bogen og konkluderer således, melder sig et nærliggende spørgsmål: Hvor er sammenhængen til det i indledningskapitlet fremlagte formål – at præsentere tilgange til studiet af udenrigspolitik baseret på »the foreign policy system as a framework for research«? De forskellige afsnit er ikke søgt integreret i hverken David Easton's eller nogen anden systemteoretikers begrebsapparat, og kun i en meget generel og banal forstand kan det siges, at de præsenterede tilgange er baseret på og afledt af »the notion of a foreign policy system in action«. Når det i forordet direkte fremhæves, at forfatterne har diskuteret hinandens bidrag, afspejler dette sig i hvert fald ikke i, at de enkelte afsnit klart er udformet som led i en overordnet system-analyse. System-analysernes på flere måder frugtbare bidrag til statskundskabens udvikling skal ikke forklejnes, men det virker anstrengt at betegne de forskellige (på udmærket måde) præsenterede analytiske synsvinkler som eksempler på system-analyser. I hvert fald er dette kun rimeligt, hvis begrebet system opfattes i dets meget brede og ret så banale betydning.

Taget i streng forstand opfylder bogen således ikke det i forordet erklærede formål. Men som en relativt kortfattet samling af oversigter over forskellige analytiske tilgange til studiet af udenrigspolitik er den anvendelig og nyttig.

Erik Beukel

Institut for Erhvervsret og Politologi

Graeme Duncan (ed.), *Democracy and the Capitalist State*, New York: Cambridge University Press, 1989, 323 s., £ 11.95.

Baggrunden for denne bog er den generelt dårlige omtale – såvel i dagspressen som i den akademiske litteratur – som den moderne stat har fået de seneste år. Den ekspanderende og stadig mere komplekse stat er blevet angrebet både fra venstre og højre, og ideologisk set er den for tiden i dårlig form. På denne baggrund søger bogen at identificere de karakteristiske træk i den kapitalistiske stat, at diskutere den fremsatte kritiks rækkevidde og at angive nye veje for analyser af staten.

Bogens titel er valgt med omhu. Det er statens kapitalistiske, snarere end dens demokratiske karakter, der sættes i centrum. Som Duncan fremhæver i sin indledning, kom det politiske demokrati i den historiske udvikling efter den kapitali-

hensyn til problemer, processer og udførelse (»performance«). Af disse bidrag bør især fremhæves Steve Smith's gennemgang af »bureaucratic politics approaches« som en nyttig sammenfatning af den debat, som Graham Allison's meget bemærkede *Essence of Decision* (1971) gav anledning til, og Clarke's og Smith's artikel om værdien af at analysere »implementation«-problemer, en analyseform som først gennem de senere år har tiltrukket mange forskere, selv om især »bureaucratic politics« ligner den. – Alt i alt leveres udmærkede og anvendelige oversigter over forskellige tilgange til studiet af udenrigspolitik.

Men når man har læst de forskellige afsnit i bogen og konkluderer således, melder sig et nærliggende spørgsmål: Hvor er sammenhængen til det i indledningskapitlet fremlagte formål – at præsentere tilgange til studiet af udenrigspolitik baseret på »the foreign policy system as a framework for research«? De forskellige afsnit er ikke søgt integreret i hverken David Easton's eller nogen anden systemteoretikers begrebsapparat, og kun i en meget generel og banal forstand kan det siges, at de præsenterede tilgange er baseret på og afledt af »the notion of a foreign policy system in action«. Når det i forordet direkte fremhæves, at forfatterne har diskuteret hinandens bidrag, afspejler dette sig i hvert fald ikke i, at de enkelte afsnit klart er udformet som led i en overordnet system-analyse. System-analysernes på flere måder frugtbare bidrag til statskundskabens udvikling skal ikke forklejnes, men det virker anstrengt at betegne de forskellige (på udmærket måde) præsenterede analytiske synsvinkler som eksempler på system-analyser. I hvert fald er dette kun rimeligt, hvis begrebet system opfattes i dets meget brede og ret så banale betydning.

Taget i streng forstand opfylder bogen således ikke det i forordet erklærede formål. Men som en relativt kortfattet samling af oversigter over forskellige analytiske tilgange til studiet af udenrigspolitik er den anvendelig og nyttig.

Erik Beukel

Institut for Erhvervsret og Politologi

Graeme Duncan (ed.), *Democracy and the Capitalist State*, New York: Cambridge University Press, 1989, 323 s., £ 11.95.

Baggrunden for denne bog er den generelt dårlige omtale – såvel i dagspressen som i den akademiske litteratur – som den moderne stat har fået de seneste år. Den ekspanderende og stadig mere komplekse stat er blevet angrebet både fra venstre og højre, og ideologisk set er den for tiden i dårlig form. På denne baggrund søger bogen at identificere de karakteristiske træk i den kapitalistiske stat, at diskutere den fremsatte kritiks rækkevidde og at angive nye veje for analyser af staten.

Bogens titel er valgt med omhu. Det er statens kapitalistiske, snarere end dens demokratiske karakter, der sættes i centrum. Som Duncan fremhæver i sin indledning, kom det politiske demokrati i den historiske udvikling efter den kapitali-

stiske industrialisering, og det grundlæggende spørgsmål, der stilles i bogen, er derfor, om demokratiet har kunnet ændre statens grundlæggende kapitalistiske karakter. Som denne problemformulering antyder, er der tale om neo- eller post-marxisters overvejelser om forholdet mellem kapitalismen, staten og demokratiet. Bogen omfatter 15 artikler, der er skrevet af angelsaksiske – men ikke-amerikanske – forfattere. Bogen bekræfter den udbredte opfattelse, at englændere, canadiere og australiere anvender de marxistiske og leninistiske forlæg på en mere afslappet måde end deres kontinentaleuropæiske kolleger. Statens berømte »relative autonomi« fortolkes i hvert fald ganske bredt flere steder i denne bog.

Bogen er opbygget på den måde, at der ud over en indledning og afslutning, der er skrevet af redaktøren, findes tre hovedafsnit, der henholdsvis handler om statsteorier mere generelt, om klassikerne og de store teorier samt om kapital og arbejde.

I det første afsnit genoptrykkes C. B. Macphersons artikel fra 1977 om behovet for en statsteori. Hans pointe er her, at politologerne kan opdeles i tre grupper. Den første, der i det store og hele accepterer det eksisterende liberalt-demokratiske samfund, behøver ikke nogen »grand theory of the state«. Den anden gruppe – som Macpherson selv tilhører – omfatter dem, der accepterer og søger at opretholde det liberale demokratis værdier, men ikke finder at demokratiet og samfundet i de vestlige lande giver mulighed for at realisere disse værdier. Denne gruppe har behov for en generel statsteori og kan efter Macphersons opfattelse lære en del af den tredje gruppe, der omfatter dem, der forkaster såvel de liberal-demokratiske værdier som det liberal-demokratiske samfund og staten i dette samfund – kort sagt marxisterne. Blandt de konklusioner, som Macpherson når frem til, kan nævnes, at han under overskriften »relativ autonomi« fremhæver, at der nu er en mulighed – men bestemt ingen sikkerhed – for, at politisk adfærd kan sætte menneskelige formål over kapitalens krav.

I det andet hovedafsnit, der handler som klassikerne og de store teorier, behandles blandt andet Karl Marx, John Stuart Mill, Max Weber og Jürgen Habermas. I kapitlet om Marx fremhæver Ralph Miliband stærkt demokratiets muligheder, idet han peger på de anti-autoritære og anti-bureaukratiske træk i Marx's tænkning om staten ikke blot i det fjerne kommunistiske samfund, men også i overgangssamfundet, der findes i perioden mellem den socialistiske revolution og etableringen af det kommunistiske samfund. Derimod levner Tom Bottomore ikke demokratiet nogen plads i Max Webers tænkning, der fremstilles som gennemtrængt af det autoritære klima i datidens Tyskland.

I det tredje hovedafsnit kan der være grund til at fremhæve en artikel af tre australske politologer, Poul Boreham, Stewart Clegg og Geoff Dow, som skriver om politisk organisation og økonomisk politik. Med et klart marxistisk udgangspunkt og gennem en temmelig abstrakt analyse når de ved behandlingen af blandt andet den svenske case frem til, at nye – korporatistiske – organisationer i det »post-liberale« samfund kan muliggøre arbejdernes permanente deltagelse i kontrollen med økonomien på lige fod med staten og kapitalen. En demokratisk korporatisme ses med andre ord som et middel til at udvide den politiske repræsentation og udbygge et økonomisk demokrati.

Det er umuligt inden for en anmeldelses rammer at omtale alle de bidrag, der findes i antologien, endsige at gå ind på en detaljeret redegørelse for de mange argumenter og konklusioner. Skal der rejses en kritik, må det være den gængse mod bøger af denne type, nemlig at artiklerne ikke hænger alt for godt sammen. De enkelte forfatters udgangspunkter er trods alt forskellige, deres problemstillinger er uensartede og deres konklusioner peger ikke i samme retning. Selv om Duncan forsøger at binde de enkelte bidrag sammen, bliver der mere tale om brikker til en mosaik end til et sammenhængende billede af nye statsteorier.

Bogen er frem for alt udtryk for den grøde og de bevægelser, der i øjeblikket er igang blandt neo- og postmarxisterne, og selv om den ikke klart meddeler det budskab, at demokratiet har været i stand til at ændre statens kapitalistiske karakter, så ligger dette svar tilsyneladende lige om hjørnet. Det er i hvert fald ganske sigende, at Graeme Duncan, der i sin bog om Mill og Marx klart var på den sidstnævntes side, her afslutter med at føre et ganske energisk forsvar for velfærdsstaten.

Palle Svensson
Institut for Statskundskab

Wyn Grant, William Paterson og Colin Whitston, *Government and the Chemical Industry, A Comparative Study of Britain and West Germany*, Oxford: Clarendon Press, 1988, 341 s., £ 35.00.

Den foreliggende fremstilling har både tilknytning til det i begyndelsen af 1980'erne initierede projekt om erhvervs- og arbejdsgiverorganisationer, som havde base i Wissenschaftszentrum, Berlin, og et nyere, ligeledes internationalt, men engelsk forankret projekt, om relationerne mellem industri og stat. Læsning af bogen kræver dog ikke ubetinget et dybtgående kendskab til disse projekter.

Det centrale problem, der diskuteres, er, hvilke ligheder og forskelle den kemiske industri i henholdsvis England og Vesttyskland kan opvise. På den ene side er der tale om to lande med hver deres politiske traditioner. Disse må forventes også at præge den kemiske industri. På den anden side har vi jo at gøre med fuldstændig samme branche, der må antages at have en række fællestræk trods et bestemt nationalt tilhørsforhold. Hvad vejer med andre ord tungest: det nationale (divergerende) eller det industrispecifikke (konvergerende)? Dette spørgsmål stimuleres endvidere af, at der på det empiriske plan ofte er henvist til markante forskelle i industriens stilling i de to udvalgte lande.

For at besvare spørgsmålet interesserer forfatterne sig for eksempel ikke for den økonomiske succes, som den kemiske industri måtte fremvise. I centrum for undersøgelsen står derimod det politiske miljø, som denne gren af industrien er integreret i, og med henblik på nærmere at diskutere dette miljø præsenteres termen »policy community« i et særskilt afsnit. Det er et ganske instruktivt og inspirerende afsnit, og selv om alt langt fra finder anvendelse i den empiriske undersø-